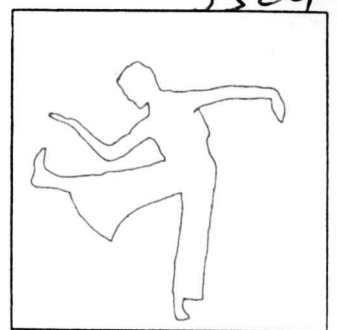
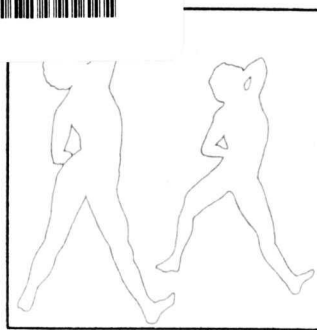
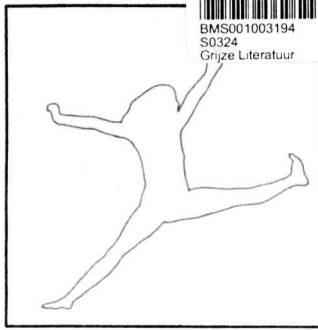
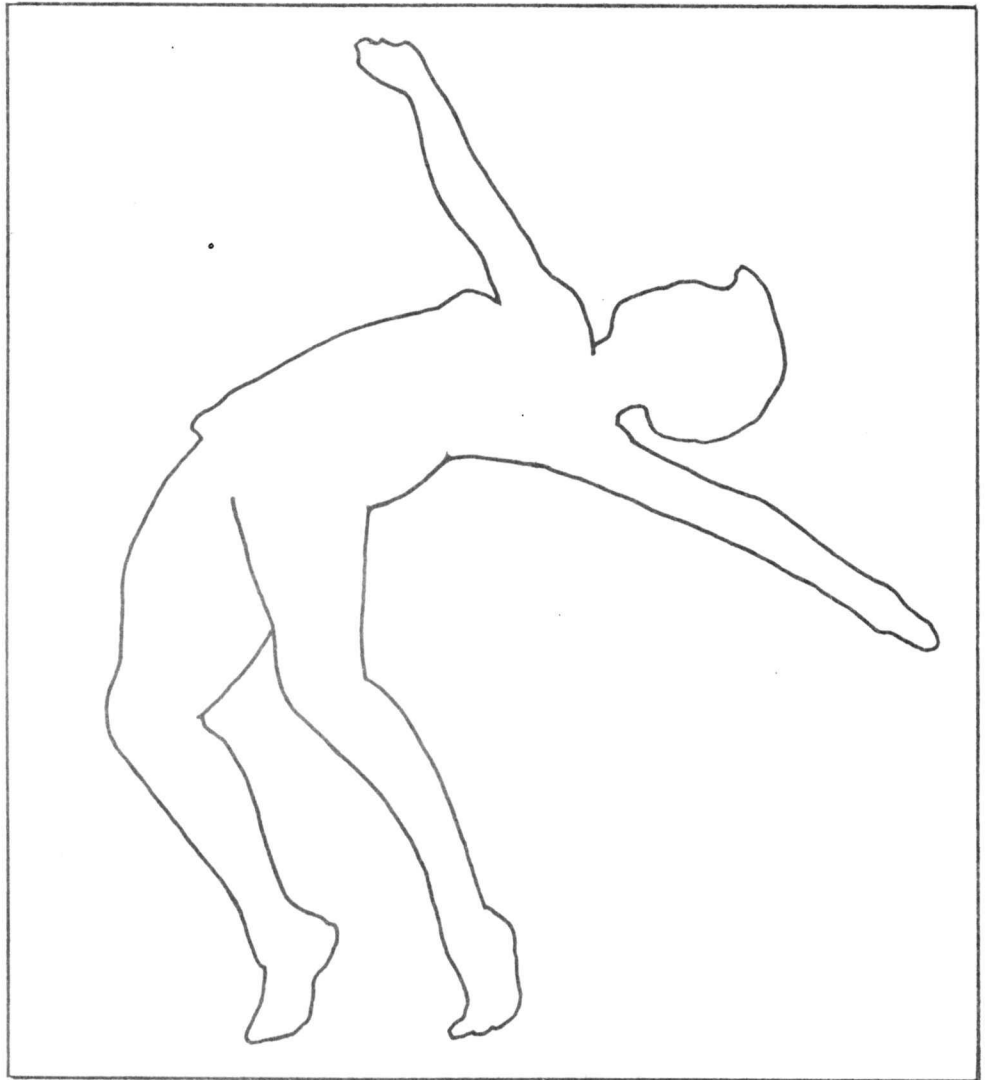


89-193



5324



DANS IN ZEELAND 1984-1987

ZEEUWSE CULTURELE RAAD

Dam 31 - Middelburg, Postbus 407 - 4330 AK Middelburg, Telefoon: 01180-33024.

DANS IN ZEELAND 1984 - 1987

ERRATA

pagina 7	punt 4	plaatst = past
pagina 29	regel 6	tussen <u>én</u> deskundigheidsbevordering
pagina 35	punt 1	toevoegen na regel 5: van provinciaal belang; in navolging van

INHOUD**SAMENWERKINGSPROJEKT DANS**

1. Inleiding		1
2. Dansoverleg Zeeland	Boekmanstichting-Bibliotheek Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam Tel. 243739	3
3. Theater		5
o traditionele voorstellingen		5
o experimentele produkties		6
o konklusies en aanbevelingen		7
o overzicht theatervoorstellingen 1984-1987		9
4. Onderwijs		13
o basisonderwijs		14
o voortgezet onderwijs		15
o korte projecten		17
o dansdocenten		17
o konklusies en aanbevelingen		19
o overzicht deelnemende scholen		21
5. Sociaal cultureel werk		23
o van disko tot dansexpressie		23
o konklusies en aanbevelingen		25

ANDERE AKTIVITEITEN

1. Jeugddansfestival	27
2. Dansdocentenplatform	29
3. Dans plus - talkshows	31
4. Publiciteit	33

SAMENVATTING VAN KONKLUSIES EN AANBEVELINGEN	35
---	----

OVERZICHT PUBLIKATIES	37
------------------------------	----

KOLOFON	39
----------------	----



SAMENWERKINGSPROJECT DANS

INLEIDING

Terwijl in het begin van de jaren 80 dansvoorstellingen een steeds belangrijkere en vaste plaats veroverden in de theaterprogramma's bleef het in Zeeland bij een paar incidentele voorstellingen.

De vele nationale en internationale ontwikkelingen en experimenten -juist op dansgebied zo talrijk- gingen aan Zeeland zo goed als voorbij. In 1980 was in het kader van het Holland Festival in Middelburg een serie voorstellingen te zien geweest, georganiseerd door de stichting Forum onder de titel: 'De dans Voorbij', nieuwe vormen van beweging en dans. Maar in de theaters had deze serie nauwelijks een vervolg gekregen.

In Zeeland bestond geen danstraditie in de theaters. Er was dan ook niet bekend of er belangstelling zou bestaan voor dans als podiumkunst. Doordat in het verleden nooit een potentieel publiek voor dansvoorstellingen was opgebouwd werd het voor de programmeurs -met steeds krappere budgetten- steeds moeilijker om dansvoorstellingen te presenteren. Hoe langer men dans zou blijven negeren hoe moeilijker het zou worden professionele dansproducties structureel een plaats te geven in de theaters.

In 1983 werd op initiatief van de Zeeuwse Culturele Raad het **Dansoverleg Zeeland** opgericht met als doel:

"Het onderzoeken van mogelijkheden en het nemen van initiatieven om in Zeeland de ontwikkeling van, de belangstelling voor en het podiumaanbod op het brede terrein van de dans te stimuleren".

Het dansoverleg koos voor een praktische aanpak: met activiteiten proberen de danskunst in Zeeland een plaats te geven. En dat is de afgelopen drie jaar gebeurd. De instellingen hebben de dansactiviteiten geïntensiveerd. De Zeeuwse Culturele Raad participeerde in de organisatie en zorgde met name voor de coördinatie en samenhang.

In 1984 besloten provinciale staten het **Samenwerkingsproject Dans** voor een periode van drie jaar te subsidiëren. Dit samenwerkingsproject bestond uit:

- * een serie professionele dansvoorstellingen in de Zeeuwse theaters
- * lange en korte lesprojecten op scholen voor basis- en voortgezet onderwijs en schoolvoorstellingen dans
- * cursussen dansexpressie in het sociaal cultureel werk

Maar in de periode 1984 - 1987 is meer tot stand gekomen dan alleen dat. De ene activiteit lokte de andere uit.

En vanuit een achterstandsituatie kon in Zeeland een reeks projecten worden gerealiseerd, die niet alleen landelijk de aandacht trokken, maar ook op educatief gebied, landelijke ontwikkelingen hebben gestimuleerd.

In de periode 1984-1987 kwamen tot stand:

- * tientallen theatervoorstellingen, geografisch verspreid over Zeeland, van folkloristische dans tot eigentijds bewegingstheater, die aantoonde dat ook in Zeeland een publiek voor de danskunst bestaat.

- * drie-jarige lesprojecten dansante vorming in basis en voortgezet onderwijs die een bijdrage hebben geleverd voor landelijke ontwikkelingen op het gebied van vakmethodiek en -inhoud.
- * korte lesprojecten die een prima manier blijken te zijn om scholen kennis te laten maken met dans als podiumkunst
- * het eerste nationale jeugddansfestival in Vlissingen in 1985 dat wegens succes in 1987 een vervolg krijgt in Middelburg
- * een proefproject dans in het sociaal cultureel werk dat tot een verrassende podiumpresentatie heeft geleid en het kursusaanbod in jongerencentra kan verruimen
- * een serie talkshows met danskritici, choreografen, dansers en zakelijk leiders, die van het Ministerie van WVC het predikaat 'landelijke voorbeeldfunctie' heeft gekregen
- * een bijscholingskursus theatertechniek en choreografie voor dansdocenten

Het succes van deze activiteiten heeft duidelijk gemaakt dat ondanks de zware klei ook in Zeeland een voedingsbodem aanwezig is waarop danskunst kan groeien.

De afgelopen drie jaar is een voedingsbodem gekweekt voor een provinciaal dansbeleid. Alleen met de juiste zorg en deskundigheid zal wat gekweekt is blijven groeien en bloeien. Hiervoor worden in dit verslag aanbevelingen gedaan.

DANSOVERLEG ZEELAND

Het dansoverleg Zeeland is in oktober 1983 opgericht met als doel:
"Het onderzoeken van mogelijkheden en het nemen van initiatieven in de provincie Zeeland de ontwikkeling van, de belangstelling voor en het podiumaanbod op het brede terrein van de dans, in al haar uitingsvormen te stimuleren".

Aan het dansoverleg nemen deel vertegenwoordigers van:

- * De Stichting Theaterbureau "Uit in Zeeland"
- * het Zuidlandtheater in Terneuzen
- * het SECU-project Zeeland (inmiddels geïntegreerd in het Zeeuws Steunpunt Kunstzinnige Vorming)
- * het Zeeuws Steunpunt Kunstzinnige Vorming
- * het Zeeuws Service- en Informatiebureau voor Jeugd en Jongerenwerk
- * de Zeeuwse Culturele Raad
- * de Provincie Zeeland.

Als taken formuleerde het dansoverleg:

- a. de Zeeuwse bevolking middels een gebalanceerd aanbod van professionele theatervoorstellingen verspreid over de provincie, de mogelijkheid bieden kennis te maken met danskunst in zoveel mogelijk uitingsvormen;
- b. het bevorderen van de belangstelling voor en de kennis van dans en beweging binnen basis- en voortgezet onderwijs middels proefprojecten en schoolvoorstellingen;
- c. het onderzoeken en stimuleren van de mogelijkheden om binnen het sociaal cultureel werk de interesse voor dans en beweging te vergroten.

De uitgangspunten waren:

- * er is sprake van onderprogrammering van professionele dansvoorstellingen in Zeeland;
- * in de programmering is sprake van een ad hoc beleid. Continuïteit in het aanbod is gewenst en nodig, wil er een publiek ontstaan ;
- * het publiek van de toekomst zit nog op school; beweging en spel dient onderdeel te zijn van het leer- en vormingsproces in basis- en voortgezet onderwijs.
- * voor minder bekende dansvormen (modern ballet, moderne dans en beweging) dient het publiek te worden gewonnen. Daarvoor is een aanloopperiode van minstens 3 jaar nodig, waarin continuïteit in het aanbod wordt gewaarborgd;

- * de overgang van bekend naar minder bekend tot onbekende dansvormen dient geleidelijk te verlopen (op school) maar alle vormen dienen in het podiumaanbod aanwezig te zijn;
- * een geografische spreiding van voorstellingen over heel Zeeland moet worden nagestreefd;
- * in het kader van haar doelstelling, om op het terrein van kunst en cultuur een stimulerend en aanvullend beleid te voeren, gericht op vernieuwende activiteiten, zal bij de provincie een stimuleringssubsidie worden aangevraagd;
- * deze subsidie - voor zover het theatervoorstellingen betreft - zal worden benut om de dansprogrammering van de plaatselijke werkgroepen (Theaterbureau Uit in Zeeland en Zuidlandtheater) aan te vullen;
- * het sociaal-kultureel werk kan een functie hebben in het stimuleren van de belangstelling voor dansvormen.

Deze uitgangspunten kunnen de basis vormen van een - tot nu toe ontbrekend - provinciaal dansbeleid in Zeeland.

Begin 1984 is het "samenwerkingsproject Dans" voorbereid, bestaande uit theatervoorstellingen en een schoolprogramma voor kleuter-, lager- en voortgezet onderwijs. Het sociaal-kultureel werk werd eind 1984 bij het samenwerkingsproject betrokken. Voor uitvoering van het project stelde de provincie een jaarlijks subsidie beschikbaar. Op verzoek van het dansoverleg voor een experimentele periode van drie jaar.

THEATER

- | | |
|---------------------|--|
| uitgangspunt | : er zijn te weinig professionele dansvoorstellingen in de Zeeuwse theaters |
| doel | : de Zeeuwse bevolking door middel van een evenwichtig aanbod van professionele voorstellingen en mogelijkheid bieden kennis te maken met danskunst in zoveel mogelijk uitingsvormen. Onderzoeken of in Zeeland een publiek bestaat voor dansvoorstellingen als structureel onderdeel van het podiumaanbod. |

Inhaalmanoeuvre

Tot het theaterseizoen 1984 - 1985 kwamen dansvoorstellingen incidenteel voor in de theaterprogramma's. Het Zeeuwse theaterpubliek kreeg nauwelijks de kans actuele ontwikkelingen te volgen.

Het 'samenwerkingsprojekt Dans' bood de plaatselijke theaters de mogelijkheid om dansvoorstellingen een structurele plaats te geven in het podiumaanbod. Er kon een inhaalmanoeuvre worden gemaakt en daar is volop gebruik van gemaakt door het Zuidlandtheater en het theaterbureau 'Uit in Zeeland'.

Doordat in de theaters geen danstraditie bestond en ook niet bekend was of er een 'danspubliek' was, ging het dansoverleg er vanuit dat er een overzicht moest worden gepresenteerd van hetgeen er aan dansuitingen te zien was. Voor de eigentijdse experimentele voorstellingen zou het publiek gewonnen moeten worden. De overgang van bekende naar minder bekende tot onbekende dansuitingen zou geleidelijk moeten gaan, maar alle genres zouden wel vanaf het begin in het podiumaanbod aanwezig moeten zijn.

Dat is ook gebeurd. Vanaf het eerste seizoen is een evenwichtige programma-opbouw nagestreefd waarin voorstellingen te zien waren van folkloristische dans, jazzdans/-ballet, klassiek ballet, modern ballet en experimenteel dans- en bewegingstheater.

Traditionele voorstellingen

Al in het eerste seizoen (1984-1985) overtroffen de bezoekersaantallen de verwachtingen voor de meer traditionele voorstellingen zoals folkloristische dans, jazzdans/-ballet en klassiek ballet. Deze voorstellingen scoorden relatief hoog wat bezoekers betreft. De bezoekcijfers stabiliseerden zich ook in de volgende seizoenen (1985 tot en met eerste helft 1987).

Het is duidelijk dat voor kwalitatief goede voorstellingen in Zeeland een publiek bestaat.

Hoewel geprobeerd is een representatief overzicht te geven van voorstellingen in deze genres, ontbreken de Nederlandse topgezelschappen als Het Nationale Ballet en het Nederlands Danstheater in de programma-overzichten. Dat ligt vooral aan het beleid van die gezelschappen om zich steeds meer terug te trekken op de randstad. De 'klappers' van de bezoekersaantallen betreft (Radius en Ebbelaar, Ballet van Vlaanderen, Folkloristisch Danstheater) zijn vaak ook de duurste produkties. Zij konden naar Zeeland worden gehaald als voorstellingen

van provinciaal belang, dankzij de subsidie van 50% in de uitkoopsommen. Extra financiële steun zal nodig blijven om voorstellingen van een dergelijk gehalte voor Zeeland te behouden.

Experimentele produkties

De laatste jaren zijn in Nederland veel kleinere experimentele groepen van vooral jonge dansers ontstaan, die met meer of minder talent, veel inzet en te weinig geld hun bijdrage leveren aan de eigentijdse dansontwikkeling (voorbeelden: Glashart, De Nieuwe Danserije).

Daarnaast zijn er in het experimentele circuit al meer gevestigde gezelschappen te onderscheiden, die door de konstante kwaliteit van hun produkties in bredere kring erkenning hebben gekregen. (voorbeelden: Dansproduktie, Rosas, Shusaku, Krisztina de Châtel).

En tenslotte zijn er de soloprogramma's (voorbeelden: Truus Bronkhorst, Judith Hamer).

In de Zeeuwse Theaters is de afgelopen drie jaar een representatief overzicht gegeven van deze eigentijdse dansprodukties.

In het eerste seizoen waren de bezoekcijfers volgens de - niet hoge - verwachtingen met hier en daar uitschieters als Shusaku and Dormu Dance Theater en Introdans.

Aanvankelijk is afgewacht of er een spontane kruisbestuiving zou plaatsvinden: een doorstroom van bezoekers van de al meer geaccepteerde en gewaardeerde (traditionele) voorstellingen naar de marginale voorstellingen.

In de eerste twee seizoenen heeft zich een vast publiek gevormd van gemiddeld een zeventig bezoekers per voorstelling. Een uitzondering vormt Goes waar twee voorstellingen wegens gebrek aan belangstelling moesten worden geannuleerd. In het derde seizoen 1986-1987 is geprobeerd de doorstroom extra te stimuleren door het organiseren van een serie talkshows (zie ook elders in dit verslag) met danskritici, choreografen, dansers en zakelijk leiders van dansgezelschappen. Deze serie beoogde meer inzicht te geven in de ontwikkelingen en achtergronden van de dans als podiumkunst. Deze serie had in Middelburg een groot succes. Afgewacht moet worden of dit succes zal doorwerken in het bezoek aan marginale voorstellingen.

Overigens zullen de experimentele voorstellingen nooit volle zalen trekken. De experimentele groepen en solisten zijn voorlopers, hun publiek ook. Zij geven nieuwe tendenzen aan, die later door gevestigde gezelschappen wel worden opgepikt en verwerkt. De mogelijkheid om die experimentele voorstellingen in Zeeland op het podium te krijgen moet blijven bestaan en past in de doelstelling van het provinciaal cultuurbeleid om activiteiten met een vernieuwend karakter te bevorderen.

Konklusies en aanbevelingen

1. De inhaalmanoeuvre om dansvoorstellingen een structurele plaats te geven in de Zeeuwse theaterprogramma's is geslaagd. De afgelopen drie jaar is verspreid over Zeeland een evenwichtig en kwalitatief goed aanbod van professionele dansvoorstellingen tot stand gekomen.
2. Ook in Zeeland blijkt een publiek voor professionele dansvoorstellingen te bestaan. Voor de meer traditionele dansdisciplines is een breed publiek opgebouwd. Voor de eigentijdse, vernieuwende produkties is een weliswaar kleine maar stabiele publieksgroep ontstaan.
3. De meer traditionele kwalitatief hoogstaande en dus ook duurdere produkties van provinciaal belang verdienen - net als vergelijkbare toneel- en muziekprodukties - een extra financiële ondersteuning van de provincie, willen zij in Zeeland gepresenteerd kunnen worden.
4. In het kader van de doelstelling binnen het provinciaal cultuurbeleid om activiteiten met een vernieuwend karakter te bevorderen plaatst een blijvende stimulering van de experimentele eigentijdse dansprodukties. In samenhang met de eveneens aflopende, tijdelijke subsidieregelingen voor marginaal theater en theater voor jeugd en jongeren dient in 1988 een subsidieregeling voor marginale toneel-, muziek- en dansprodukties te worden bevorderd.
5. Met de resultaten van het samenwerkingsproject Dans dienen de gemeenten te worden geactiveerd extra middelen beschikbaar te stellen voor dans. De resultaten van deze activering dienen in de gemeentelijke theaterkredieten voor 1989 zichtbaar te zijn.
6. Voorgesteld wordt 1988 te beschouwen als een overgangsjaar en de huidige subsidieregeling voor dansvoorstellingen te handhaven te weten: f 25.000,-- voor voorstellingen van provinciaal belang en f 30.000,-- voor experimentele vernieuwende dansprodukties, om te voorkomen dat verloren gaat, wat net is opgebouwd.
7. In het provinciaal cultuurbeleid dat zal worden ontwikkeld voor de periode 1988-1992 dient extra aandacht te worden besteed aan een provinciaal dansbeleid. Hierin zal een budget moeten worden opgenomen voor de realisering van theatervoorstellingen op het gebied van dans. Als voorbeeld zou hiervoor de regeling kunnen dienen van de provincie Noord-Brabant, waar jaarlijks een budget van maximaal 50.000 gulden beschikbaar voor dansprodukties in de diverse theaters. Met ingang van 1989 zal dit budget beschikbaar moeten zijn.

OVERZICHT THEATERVOORSTELLINGEN 1984 - 1987

Plaats	voorstelling	genre	bezoekers
1984			
Middelburg			
11 oktober	"Profiel" soloprogramma Pauline Daniëls, stichting Dansproductie	moderne dans	71
19 oktober	Zen-muziek en dans - vroeger en nu,	folkl. dans	99
25 oktober	"Maskers en Mythen"	folkl. danstheater	348
15 december	Soloprogramma Judith Hamer m.m.v. Marianne Blok, zang	moderne dans	96
Goes			
27 oktober	"Maskers en Mythen"	folkl. danstheater	170
Zierikzee			
26 oktober	"Maskers en Mythen"	folkl. danstheater	212
Terneuzen			
2 november	"Vier solo's", Krisztina de Châtel	moderne dans	30
9 november	"El Teatro der Arte Flamenco"	folkl. dans	150
1 december	"Introdans"	modern ballet	165
8 december	"Grey en Boulevard", Bart Stuyf	bewegingstheater	40
1985			
Middelburg			
10 januari	"Oblique" van het Shusaku and Dormu Dance Theater	moderne dans, mime en beweging	230
18 februari	"Duetten" van Alexandra Radius en Han Ebbelaar	klassiek ballet	523
7 maart	"Take six" van "Vals Bloed"	moderne mime en dans	131
26 april	"851" van Djazzex	jazzballet	306
4 mei	Nederlands Danstheater "Junior"	klassiek ballet	135
13 oktober	"Elena's aria" van Rosas	moderne dans	56

15 oktober	"Dunne bomen" van Triade	bewegingstheater	53
19 november	"Fold" van dansgroep Krisztina de Châtel	moderne dans	94

Vlissingen

11 januari	Cees Brandt	bewegingstheater	5
26-29 sept.	21 voorstellingen in het kader van het jeugddansfestival		

Goes

18 januari	"Fiësta Gitana" flamengo,	folkl. dans	215
4 februari	"Duetten" Alexandra Radius, Han Ebbelaar	klassiek ballet	248
27 april	"851" van Djazzex	jazzballet	120
10 mei	"Introdans" met verschillende stukken	modern ballet	111
18 mei	"Danskern" in het kader van het solofestival		

Zierikzee

9 mei	"Introdans" met verschillende stukken	modern ballet	75
-------	--	---------------	----

Terneuzen

8 februari	"Folklorefeest" folkloristisch danstheater		198
16 maart	"Take six" danstheater "Vals Bloed"	moderne mime en dans	102
11 oktober	"Duetten", Alexandra Radius en Han Ebbelaar	klassiek ballet	389
11 december	"Cees Brandt" bewegingstheater		112
20 december	"Goeschio" Foltz and Company	moderne dans	29

1986

Middelburg

(vanwege de brand in de Schouwburg moest een aantal voorstellingen worden afgelast)

9 januari	Shusaku	moderne dans + bew.	279
23 januari	Ballet van Vlaanderen	klassiek ballet	435
14 februari	Folkloristisch Danstheater	folkl. dans	336
7 maart	Vals Bloed	moderne dans	63
30 sept. 1 en 2 okt.	Heropening Schouwburg tot.	folkl. dans	603
21 oktober	Introdans	modern ballet	156
20 december	Nieuwe Danserije	moderne dans	52

Vlissingen

16 mei	One Exstra Compagnie		12
--------	----------------------	--	----

Goes

17 januari	Folkloristisch Danstheater	folkl.dans	205
10 mei	Solofestival Bronkhorst totaal	moderne dans	89

Zierikzee

18 januari	Folkloristisch Danstheater	folkl. dans	224
26 april	Djazzex	jazzballet	129
8 november	Theatre Dance Workshop	jazzballet	139

Terneuzen

29 januari	Jazz Extension	jazzballet	161
5 maart	Vals Bloed	moderne dans	38
19 april	Intro-dans	modern ballet	185
2 mei	Fokl. Danstheater	folkl. dans	97
1 november	Alexandra Radius, Han Ebbelaar	klassiek ballet	271
22 november	Stichting Dansz	jazz dans	94
19 december	Nieuwe dansgroep	moderne dans	31

1987

Middelburg

15 januari	Theatre Dance Workshop	jazz ballet	179
5 februari	Folkloristisch Danstheater	folkl. dans	301
13 februari	Werkcentrum dans	moderne dans	79
4 maart	Alexandra Radius en Han Ebbelaar	klassiek ballet	432
2 mei	De Nieuwe Dansgroep	moderne dans	58

Vlissingen

10 april	Danskern	modern ballet	45
----------	----------	---------------	----

Goes

6 februari	Folkloristisch Danstheater	folkl. dans	181
------------	----------------------------	-------------	-----

Zierikzee

7 februari	Folkloristisch Danstheater	folkl. dans	201
------------	----------------------------	-------------	-----

Terneuzen

30 januari	Theater Dance Workshop	jazz ballet	150
4 februari	Folkloristisch Danstheater	folkl. dans	105
13 februari	Intro-dans	modern ballet	128

ONDERWIJS

- | | |
|---------------------|---|
| uitgangspunt | : het publiek van de toekomst zit nog op school; beweging en spel dient onderdeel te zijn van het leer- en vormingsproces in basis- en voortgezet onderwijs. |
| doel | : onderzoeken in hoeverre en op welke wijze dans een plaats kan vinden in het onderwijs door: <ul style="list-style-type: none">- de leerkrachten kennis te laten maken met de basiselementen, de werkvormen en methodieken van dansante vorming en het bevorderen van de affiniteit met dans;- de leerlingen kennis te laten maken met dansante expressie de mogelijkheden van zichzelf en andere en het stimuleren van dansplezier. |

Achterstand

Schoolkonserten en toneelvoorstellingen, muzieklessen en dramalessen zijn al lang ingeburgerd op scholen die kulturele vorming van leerlingen tot hun taak rekenen. Maar evenals in de theaters waren dansvoorstellingen en lesprojecten dans, incidenten op Zeeuwse scholen. Er was een duidelijke achterstand ten opzichte van de andere podiumkunsten.

In het aanbod voor schoolvoorstellingen en lesprojecten dat het Zeeuws Steunpunt Kunstzinnige Vorming jaarlijks naar de scholen uitbrengt, was ook dans duidelijk vertegenwoordigd. Maar er werd veel minder gebruik van gemaakt dan van bijvoorbeeld muziek en dans.

Wel was er de ervaring dat wanneer scholen eenmaal over de drempel heen waren en kennis hadden gemaakt met dans, het enthousiasme toenam. Dat bleek op die scholen die zich wel waagden aan de edukatieve dagprojecten van bijvoorbeeld het Scapino Ballet en anderen, die meestal een succes bleken te zijn. Maar vooral door een langer dansproject dat in SECU-verband (Samenwerking Secundair Onderwijs en Culturele Instellingen) op de LHNO-school "De Leeuwjtjes" in Terneuzen was uitgevoerd. Daar wilde men na dat ene project graag verder. Dat kon niet omdat in Zeeland geen kennis en kader aanwezig was die intensievere projecten mogelijk maakten.

Door het samenwerkingproject Dans werd het mogelijk een dansprogramma te ontwerpen voor zowel het basis- als het voortgezet onderwijs waarin gedurende drie jaar de continuïteit werd gewaarborgd.

Opzet, ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van dit scholenprogramma is in nauwe samenwerking met het Landelijk Ondersteuningsinstituut Kunstzinnige Vorming (LOKV) in Utrecht tot stand kunnen komen vanwege de landelijke betekenis die aan het experiment werd toegekend.

Het scholenprogramma bestond uit:

- een langlopend ontwikkelingsproject gedurende drie jaar voor het basisonderwijs waaraan acht scholen hebben deelgenomen;

- een langlopend ontwikkelingsproject voor het voortgezet onderwijs waaraan drie scholen hebben deelgenomen;
- korte lesprojecten bestaande uit een introductieles, een voorstelling en een nabespreking;
- een serie schoolvoorstellingen voor zowel basis- als voortgezet onderwijs waarin aan zoveel mogelijk dansdisciplines aandacht zou worden besteed.

Basisonderwijs

Het streven in het ontwikkelingsproject op de basisscholen was de leerkrachten in drie jaar zoveel vaardigheden mee te geven dat zij na die periode zelfstandig les in dansexpressie zouden kunnen geven. Een van de voorwaarden om als school aan het langlopende dansproject deel te kunnen nemen was de bereidheid om na afloop een school-werkplan dans te maken, waarmee na de proefperiode verder zou kunnen worden gewerkt. Van de deelnemende scholen, maar vooral van de betrokken docenten is de afgelopen jaren veel -vrije- tijd en inzet ge-vergd.

De kadertrainingen, die vanaf het tweede jaar werden gegeven, onder leiding van de dansdocenten moesten in de vrije tijd worden gevolgd. Die kadertrainingen waren een combinatie van theorie en praktijk waarin de leerkrachten zich:

- dansvaardigheden eigen moesten maken
- moesten verdiepen in theoretische achtergronden van de dansmethodiek, de opbouw, de leerstof, vakinhoud enzovoorts.

Ook de schoolwerkplannen die in samenwerking met LOKV, RPCZ (Regionaal Pedagogisch Centrum Zeeland) en het Steunpunt Kunstzinnige Vorming zijn opgesteld moesten op woensdagmiddagen worden gemaakt.

Tekenend voor het enthousiasme van de betrokken leerkrachten is dat gedurende het hele project slechts één van de negen scholen is afgehaakt omdat de verwachtingen niet overeen kwamen met de eisen die vanuit de projecten werden gesteld.

Kort samengevat werd gedurende de drie jaar als volgt gewerkt:

In het **eerste jaar** kregen de leerlingen les van de dansdocenten in aanwezigheid van de leerkrachten. Deze serie lessen werd afgesloten met een presentatie voor ouders en -niet- dansende groepen in school.

In het **tweede jaar** begonnen de leerkrachten onder intensieve begeleiding van de dansdocenten zelf met het geven van lessen en volgden zij de kadertraining.

In het **derde jaar** werden de lessen voornamelijk zelfstandig gegeven en werd de kadertraining afgesloten.

In juni jongstleden kon aan 18 leerkrachten een certificaat worden afgegeven waarin zij bevoegd werden verklaard om lessen dansante vorming te geven in het basisonderwijs.

Resultaten

Door alle betrokkenen worden de lesprojecten op de basisscholen als geslaagd beschouwd. Daarbij is natuurlijk vooral van belang wat dansexpressie op school heeft betekend voor de kinderen.

Het is jammer dat tijdens het project geen onderzoek is verricht waarbij de invloed van de lessen dans op de deelnemende kinderen werden getoetst aan een vergelijkbare groep kinderen die niet aan het project deelnamen. Daardoor blijven de resultaten relatief. Maar wellicht is het aardig hier een uitspraak te citeren van een van de docenten toen dit gemis werd opgemerkt. 'Ik zit al 15 jaar in het onderwijs en acht mij zeer deskundig om de verschillen op te merken'.

Volgens de leerkrachten (en bevestigd door een schoolarts) hebben de danslessen een gunstige invloed gehad op de:

- **motorische ontwikkeling** van de kinderen. Zowel op de grove motoriek (op de tenen lopen, lichaamsbeheersing) als op de fijne motoriek (schrijven, tekenen enz.);
- **sociaal-emotionele ontwikkeling**. Door het dansen leerden de kinderen met elkaar samenwerken, leerden ze zich kwetsbaar, maar toch zeker opstellen en konden zij zich beter uiten.

Ook is een vooruitgang gekonstateerd in het taalgebruik en bij tekenen viel op dat 'dansende' kinderen veel beter met vlakverdeling wisten om te gaan, ook op papier de ruimte in durfden te gaan.

Het dansplezier van de kinderen zelf is het beste te zien op de videoband die van de langlopende lesprojecten is gemaakt.

Vakinhoud

Dansante vorming in de basisschool is een vrij nieuw gegeven. Er bestaan geen kant en klare opleidingspakketten voor. Het Zeeuwse project heeft een schat aan gegevens opgeleverd. Zowel voor de methodisch-didaktische kant als voor de leerstofopbouw. De ervaringen die op de Zeeuwse basisscholen zijn opgedaan worden verwerkt in een publikatie over Dansante Vorming in de basisschool die het LOKV zal samenstellen. Drie dansdocenten die in Zeeland hebben gewerkt maken deel uit van een landelijke werkgroep voor dansante vorming.

Daarnaast heeft het Zeeuwse project zicht gegeven op een goede werkwijze om leerkrachten deskundig te krijgen zelf met dans te werken. Er zijn leermiddelen ontwikkeld die ook elders kunnen worden gebruikt zoals theoretische informatie over bijvoorbeeld houding en beweging, lesbrieven, het overbrengen van dansvaardigheden en de individuele begeleiding van leerkrachten.

Hoewel de betrokken leerkrachten nu zelf aan de gang kunnen gaan, zal deskundige ondersteuning noodzakelijk blijven. Er dient dansdeskundigheid aanwezig te zijn waarop de leerkrachten van tijd tot tijd terug kunnen vallen, om nieuwe injecties te krijgen, oplossingen te zoeken voor problemen die ontstaan en niet in de laatste plaats om inspiratie op te doen.

Voortgezet onderwijs

De werkwijze in het voortgezet onderwijs had vanaf het begin een andere opzet. Daar waren lesprojecten veel meer toegespitst op de leerlingen. De lessen waren vooral gericht op het bijbrengen van dansvaardigheden en theoretische achtergrondinformatie over de verschillende dansdisciplines. De bedoeling was dat per schooljaar achtereenvolgens in blokken aandacht zou worden besteed aan volksdans, dansexpressie en jazz-dans gevolgd door een presentatie.

De structuur van het voortgezet onderwijs met een sterke scheiding in vakken en vakgebieden, veranderende lesroosters en het noodzakelijk werken met verschillende leekrachten, maakt het niet eenvoudig een lang dansproject een duidelijke plaats in de school te geven. Dat geldt met name voor de scholengemeenschappen voor voortgezet onderwijs in Goes en Oostburg. Bij de scholengemeenschap LHNO De Leeuwttjes in Terneuzen is het projekt afgewikkeld zoals van te voren was vastgesteld (waarover straks meer).

In het eerste jaar is enthousiast gestart en de beiden scholengemeenschappen waren in het tweede jaar eveneens volop bereid mee te werken. In dat tweede jaar liep nogal wat mis. Er vielen lessen uit door roosterveranderingen, dansdocenten moesten lessen laten vallen door weersomstandigheden, in Goes was de deelname van leerlingen fakultatief gesteld en een wiskunde repetitie ging al gauw vóór een dansles, aula's moesten worden ontruimd voor er gedanst kon worden. Kortom een samenloop van omstandigheden die er toe leidde dat zowel bij de initiatiefnemers van het projekt als bij de deelnemende scholen, als bij de dansdocenten nogal wat wrevel ontstond.

Bovendien was er van uit gegaan dat de projekten gestalte zouden kunnen krijgen in samenwerking met scholen waarbij integratie van danselementen in andere lessen zou worden nagestreefd.

Dat bleek ondanks goede wil van beide kanten niet mogelijk te zijn.

Toch is ook in het derde jaar op deze scholen een vervolg gegeven aan de dansprojekten en daar is uiteindelijk een opzet uitgekomen die, zoals in Goes is ervaren, heel goed bruikbaar is. Door het LOKV in Utrecht is een projekt Dansgeschiedenis ontwikkeld dat in vier weken behandeld kan worden. Opnieuw is daarbij uitgegaan van blokken: volksdans, jazzdans, dansexpressie en kompositie. Voor elk van de blokken is een werkschrift met theoretisch achtergrondmateriaal over elk van de dansgenres ontwikkeld. Elk blok bestond uit een les van 50 minuten theorie gegeven door geïnteresseerde leerkrachten (in dit geval docenten Nederlands en Engels) en 100 minuten actief dansen onder leiding van een dansdocent. Deze manier van werken is door de scholen gunstig ontvangen.

Duidelijk is geworden dat dans in het voortgezet onderwijs kán, mits lang van te voren (driekwart jaar) een duidelijk op de school toegesneden kant en klaar pakket wordt aangeboden dat in het rooster kan worden ingepast.

'De Leeuwttjes'

Zoals gezegd is de gang van zaken op de school voor LHNO 'De Leeuwttjes' heel anders gegaan. Op deze school was vanaf het eerste jaar sprake van integratie van het dansprojekt binnen de totaliteit van het onderwijs. Elementen uit de danslessen en -voorstellingen werden verwerkt in lessen muziek, aardrijkskunde en textiel. Docenten en leerlingen waren vanaf het begin duidelijk betrokken. Hetgeen onder meer blijkt uit het bezoeken van theatervoorstellingen dans, door leerlingen en docenten. Enkele docenten hebben meegedaan aan een kadertraining. In het derde jaar is door schoolleerkrachten zelfstandig een blok volksdansen gegeven. De projekten op 'De Leeuwttjes' hebben elk jaar een danspresentatie opgeleverd van de leerlingen. Het eerste jaar in de school, het tweede en het derde jaar in het Zuidlandtheater.

Aktieve dansbeoefening binnen het voortgezet onderwijs zal echter steeds door dansdocenten moeten worden begeleid. Een blok volksdans is nog wel mogelijk om door schoolleerkrachten te laten geven. De anderen blokken vereisen een dansidoom dat niet aanwezig mag worden verondersteld.

Korte projecten

De korte projecten: een introductieles, een voorstelling en nabespreking zijn vanaf het allereerste begin wel succesvol geweest in het voorgezet onderwijs. De scholen die eenmaal zo'n projekt binnen hebben gehad, blijven vragen om neer. En via mond op mond reclame toonden ook andere scholen op eigen initiatief belangstelling voor dergelijke projecten.

Schoolvoorstellingen

Zowel in het basis- als in het voortgezet onderwijs is de vraag naar dansvoorstellingen de afgelopen jaren duidelijk toegenomen. In die richting heeft het samenwerkingsprojekt een duidelijk stimulerende werking gehad. En de ervaring dat wanneer scholen eenmaal in aanraking zijn gekomen met dans, men daarna meer wil is in de laatste drie jaar gegroeid naar een overtuiging.

Dat dans niet alleen in de scholen waar de projecten zijn uitgevoerd meer doordringt, blijkt onder meer uit de vragen die bij het Steunpunt KV binnen komen. Zo ligt er een vraag uit Middelburg om te bekijken of dans verwerkt kan worden in de jaarlijkse leerlingenpresentatie. Een school uit Vlissingen wil dans gaan opnemen in de keuzevakken.

Dat zal alleen mogelijk zijn wanneer in Zeeland danskonsulente(n) beschikbaar zijn, die dergelijke projecten kunnen begeleiden.

Dansdocenten

Bij de start van het samenwerkingsprojekt Dans bleek het niet mogelijk in Zeeland dansdocenten te vinden, getraind in het lesgeven op scholen en in staat kadertrainingen voor leerkrachten te ontwikkelen. De geschikte docenten/konsulenten zijn gevonden in Noord-Brabant.

Zij hebben de afgelopen jaren een wezenlijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de dansprojecten, ondanks hun weinig florissante rechtspositie. Arbeidskontrakten met de provincie kwamen moeizaam tot stand, uitbetaling van salaris- en onkostenvergoeding liet vaak lang op zich wachten. Uren gingen verloren aan reistijd. Het is jammer dat een groot deel van het beschikbare budget is opgegaan aan reis- en verblijfkosten. Wil de opgedane kennis in de toekomst niet verloren gaan, dan zal naarstig gezocht moeten worden naar een mogelijkheid in Zeeland zelf een deskundig danskader op te bouwen.

Konklusies en aanbevelingen

1. De drie-jarige ontwikkelingsprojekten dans op de basisscholen hebben aangetoond dat dansante vorming c.q. dansexpressie een plaats kan vinden in het basisonderwijs als een van de KV-disciplines zoals muziek en handenarbeid.
2. De structuur van het voortgezet onderwijs maakt het (nog) moeilijk langlopende dansprojekten in te passen in de lesroosters. Korte en middellange lesprojekten dans, mits goed begeleid, kant en klaar afgeleverd blijken wel aan te slaan. Het ontwikkelingsproject heeft voor het voortgezet onderwijs een goede blauwdruk geleverd voor een middellang projekt waarin actieve dansbeoefening wordt gekombineerd met theoretische achtergrond informatie.
3. De vraag naar schoolvoorstellingen dans is de afgelopen drie jaar toegenomen in basis- en voortgezet onderwijs. Niet alleen op de scholen die deelnamen aan de projekten, ook via mond-op-mond reclame van scholen onderling.
4. De opzet en uitvoering van proefprojekten op de basisscholen hebben:
 - a. een belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van het vak dansante vorming c.q. dansexpressie in schoolverband;
 - b. methodieken opgeleverd voor de training van leerkrachten op basisscholen.Het LOKV in Utrecht bereidt een publikatie voor over dansante vorming in schoolverband waarin de resultaten van het Zeeuwse experimenten worden verwerkt.
5. Dansante vorming c.q. dansexpressie kan een gunstige invloed hebben op de motorische en sociaal-emotionele ontwikkeling van jongere kinderen.
6. Wil de opgedane kennis en ervaring van de afgelopen drie jaar op de basisscholen niet verloren gaan dan is deskundige begeleiding van leerkrachten en scholen noodzakelijk. Een danskonsulent zou deze begeleiding moeten verzorgen en nieuwe initiatieven vorm kunnen geven.
7. Bekeken dient te worden in samenwerking met bijvoorbeeld het LOKV, of in Zeeland werkzame dansdocenten bijgeschoold worden voor het geven van dans c.q. dansexpressie in schoolverband.
8. Het budget dat in de afgelopen drie jaar beschikbaar was voor de lesprojekten op school dient beschikbaar te blijven voor edukatieve doeleinden. Het budget \pm 40.000 gulden per jaar zou kunnen worden aangewend voor het aanstellen van een part-time danskonsulent bij het Zeeuws Steunpunt Kunstzinnige Vorming.

OVERZICHT DEELNEMENDE SCHOLEN

Basisonderwijs		aantal lesuren	aantal klassen/groepen
plaats	school		
Vlissingen	Frans Naereboutschool	16	2 (een groep) tot sept '85
	't Mezenest	16	1
Goes	"De Kring" (hoor- en spraakmoeilijkheden)	16 x 3	6 (drie groepen)
Wemeldinge	Openbare basisschool 't Stationnetje	16 x 2	2 (twee groepen)
Zierikzee	Beatrixschool (ZMLK)	16 x 2	2 (twee groepen)
	't Mierennest	16	1
	't Kofschip	16	1
Oostkapelle	De Knotwilg	16 x 2	2 (twee groepen)

Voortgezet onderwijs lange projecten

Terneuzen	'De Leeuwtjes' (LHNO)	20	3/2
Goes	Goese Lyceum	20	1
Oostburg	RSG 'Het Zwin'	20	

korte projecten 1984-1985

Middelburg	Griffioenschool voor chr. Mavo	5
	Oranje-Nassau Mavo	5
Oostburg	RSG Koningin Wilhelmina	4
Goes	De Vakschool	5

1985-1986

Oostburg	Scholengemeenschap Het Zwin	3
IJzendijke	LHNO	1
Axel	Mavo De Welle	2
	LHNO	1
Sas van Gent	LHNO	1

Terneuzen	Scholengemeenschap De Leeuwjtjes	1
Goes	De Vakschool	2
	Het Goese Lyceum	3
Middelburg	Oranje-Nassau Mavo	3
1986-1987		
Goes	Buys Ballot College	15
	De Vakschool	6
Middelburg	Oranje-Nassau Mavo	14
	Scholengemeenschap De Wellinge	4
Oostburg	Scholengemeenschap Het Zwin	8

Voorstellingen:

25-3-1985	Djazzex Moderne Jazz Dance Company Lokatie: Schouwuburg Middelburg scholen: Griffioenschool voor chr. Mavo, Middelburg Oranje-Nassau Mavo, Middelburg De Vakschool, Goes
26-3-1985	Djazzex Moderne Dance Company Lokatie: Zuidlandtheater, Terneuzen scholen: RSG Petrus Hondius, Terneuzen RSG Koningin Wilhelmina, Oostburg
25-2-1986	Theatre Dance Workshop Lokatie: Cultureel Centrum De Halle, Axel scholen: Mavo De Welle, Axel LHNO, Axel LHNO, Sas van Gent
6-3-1986	Theatre Dance Workshop Lokatie: Schouwburg, Middelburg scholen: De Vakschool, Goes Het Goese Lyceum Oranje-Nassau Mavo, Middelburg RSG Scheldemond, Vlissingen
7-3-1986	Theatre Dance Workshop Lokatie: gymzaal scholengemeenschap Het Zwin scholen: scholengemeenschap Het Zwin, Oostburg LHNO Yzendijke
10-2-1987	Theatre Dance Workshop Lokatie: aula scholengemeenschap Het Zwin school: scholengemeenschap Het Zwin, Oostburg
24-3-1987	Theatre Dance Workshop (2 voorstellingen) Lokatie: aula Buys Ballot College, Goes school: rijkscholengemeenschap, Goes.

SOCIAAL KULTUREEL WERK

- | | |
|---------------------|--|
| uitgangspunt | : het sociaal cultureel werk kan een functie hebben in het stimuleren van de belangstelling voor dans |
| doel | : onderzoeken of en in hoeverre dans/dansexpressie als cursus een plaats kan vinden in het sociaal cultureel werk en kan bijdragen tot waardering van dans als podiumkunst. |

Van disko tot dansexpressie

Behalve disko was dans in jongerencentra in Zeeland een vrij onbekend gegeven. Er waren voorbeelden elders waaruit bleek dat cursussen in het sociaal cultureel werk verrassende resultaten opleverden. Een peiling bij de sociaal culturele centra in Zeeland leverde een enthousiaste reactie op van activiteitencentrum 't Beest in Goes. Dit centrum was al enige tijd bezig om het jongerenwerk een bredere basis te geven dan alleen popconcerten en films.

In samenwerking met het LOKV, het service-buro voor jeugd- en jongerenwerk, de projectleider van 't Beest en een dansdocente uit Dordrecht is een cursusopzet gemaakt. De introductie voor deze cursus - een demonstratie van dansgroepen uit Rotterdam en Eindhoven van groepen die zelf waren voortgekomen uit het sociaal cultureel werk - bleek een goede aanloop. Meer dan veertig jongeren melden zich als potentiële belangstellende. Daaruit is een groep van 12 kursisten ontstaan.

Presentatie

De opzet van de cursus was te komen tot een eindproduct dat in bredere kring kon worden getoond. Na een oriëntatiekursus waarin elementen van diverse dansdisciplines werden verwerkt, volgde een tweede cursus. Beide cursussen omvatten een blok van 12 wekelijkse lessen van twee uur. Het streven om deze vervolgcursus af te sluiten met een presentatie bleek te ambitieus. Een derde cursus was nodig om de eindproductie te verwezenlijken. Dit eindproduct, dat voor de eerste keer in 't Beest zelf werd gepresenteerd was van een verrassende kwaliteit. Dit werd niet alleen in het eigen centrum gewaardeerd. Er zijn voorstellingen gegeven tijdens de binnenstadsfeesten van Goes op scholen en tijdens de opening van het nieuwe gebouw van het Steunpunt KV in Middelburg. Ook daar was - voor een publiek van deskundigen - de waardering groot.

Groepsproces

De beschrijving van de cursussen door de dansdocente (voor geïnteresseerden los verkrijgbaar) toont dat het vinden van een gezamenlijk uitgangspunt de basis moet zijn voor de eindpresentatie. Dat uitgangspunt bleek voor deze groep 'dramatische expressie', het improviseren op thema's, gekke invallen enzovoorts. Aanvankelijk was er niet een grote belangstelling voor danstechnische aspecten. Die werden pas later toegevoegd en ingebouwd.

Hoewel de kursisten heel verschillende achtergrond hadden (werkende jongeren en scholieren) is er in de anderhalf jaar dat werd samengewerkt, een sterke band ontstaan. Men zag elkaar niet alleen tijdens de cursus, maar ondernam ook in de privé sfeer gezamenlijke activiteiten. Op eigen initiatief werden dansvoorstellingen elders bezocht.

Theater

Als gevolg van de cursus dans, ontstond bij 't Beest ook vraag naar dansvoorstellingen naast het gebruikelijke programma van popmuziek, film en toneel. Zowel het Penta Theater als het Danserskollektief, beide met een modern repertoire hebben voorstellingen in 't Beest gegeven. De accommodatie van 't Beest is echter weinig geschikt voor dansvoorstellingen. De vraag naar - vooral marginale - voorstellingen blijft.

Opmerkelijk is dat twee marginale voorstellingen, die waren geprogrammeerd in de Prins van Oranje wegens gebrek aan belangstelling moesten worden geannuleerd. Het publiek van 't Beest stapt kennelijk niet zo snel binnen in deze theateraccommodatie.

Mogelijk biedt het experiment dat het Steunpunt KV, theaterbureau Uit in Zeeland en 't Beest in samenwerking met de gemeente Goes ontwikkelen op het terrein van de podiumkunsten voor jongeren en scholieren, mogelijkheden een doorstroom te bevorderen.

Vervolg

Door de positieve ervaringen in 't Beest werd besloten de opzet van deze cursus uit te proberen in jongerencentrum De Piek in Vlissingen. Een reeks van onvoorzien omstandigheden zorgde er echter voor dat het experiment in het sociaal cultureel werk niet het vervolg heeft gekregen dat het verdient:

- een oriëntatiekursus in De Piek, najaar 1986 kon niet doorgaan wegens vertrek van de projectleider daar. In Goes was een positieve inbreng van de staf een belangrijke faktor voor het welslagen van de cursussen.
- 't Beest nam toen de oriëntatiekursus over, met de bedoeling de vervolgcursus voor een deel te financieren. De bezuinigingen op het sociaal cultureel werk in 1986 haalde een streep door die plannen.
- de oriëntatiekursus in De Piek, gepland voor begin 1987 kon vervolgens niet doorgaan in verband met een verbouwing, noodzakelijk vanwege ernstige klachten over geluidsoverlast.
- tenslotte werd het heen- en weer-reizen vanuit Dordrecht de dansdocente toch te veel en besloot het experiment niet langer te begeleiden.

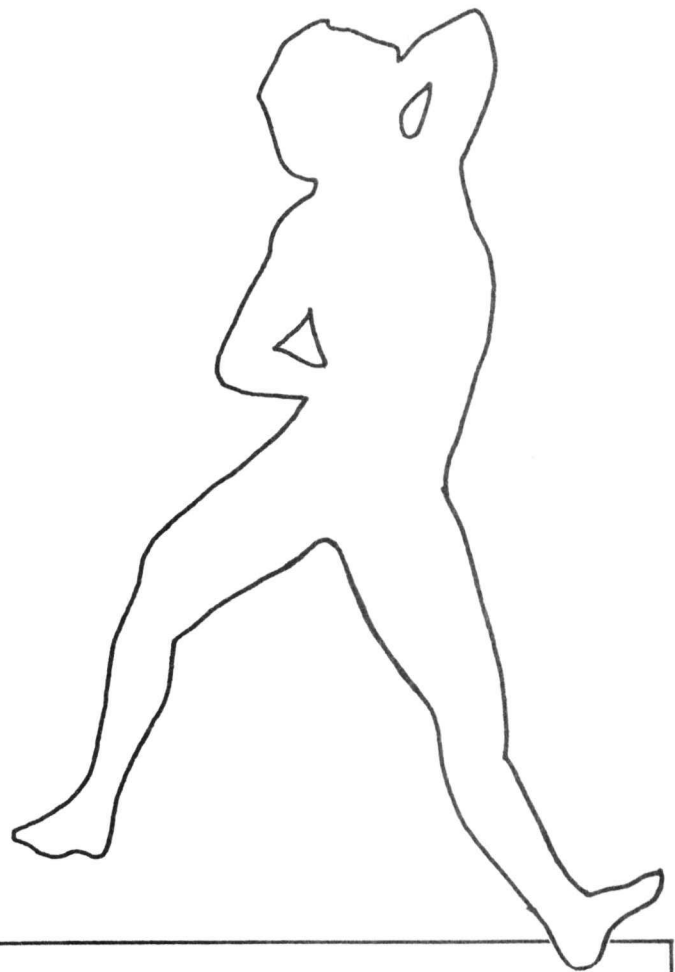
Overigens is men bij het jongerencentrum 't Beest in Goes - nu de bezuinigingsperikelen zijn verwerkt - onmiddellijk bereid een nieuwe cursus dans te starten. De financiering vormt een probleem. Sinds de laatste bezuinigingsronde in 1986 is er in het sociaal cultureel werk nauwelijks geld voor activiteiten. Willen dergelijke cursussen voor de - veelal niet erg bemiddelde - doelgroepen in het sociaal cultureel werk herhaald kunnen worden dan zal naast een gemeentelijke bijdrage extra provinciale steun nodig zijn, in bijvoorbeeld de docentkosten. Nagegaan zou kunnen worden of de provinciale regeling: "Stimulering plaatselijk vormings- en ontwikkelingswerk" hier faciliteiten biedt.

Een andere mogelijkheid is een budget te reserveren voor stimulering van culturele activiteiten voor jongeren. Dit zou een logisch vervolg zijn op de ervaringen tijdens het jongerenjaar 1985. De cursus dans is in eerste instantie gefinancierd uit de provinciale gelden die in het kader van het jongerenjaar beschikbaar waren gesteld. De danscursus bleek - samen met de workshops popmuziek - een van de weinige succesvolle activiteiten.

Een probleem is ook het vinden van gekwalificeerde dansdocenten met ervaring in het sociaal cultureel werk. Net als bij dans in schoolverband zou bekeken moeten worden in hoeverre bijscholing van in Zeeland werkzame dansdocenten een oplossing kan bieden. Het sociaal cultureel werk eist een specifieke aanpak.

Konklusies en aanbevelingen

1. Het proefprojekt dans in het sociaal kultureel werk, zoals dat in Goes is uitgevoerd rechtvaardigt de verwachting dat - met deskundige begeleiding en gedragen door de staf van de centra - een cursus dansexpressie een succesvolle aanvulling op het activiteitenpakket kan zijn.
2. De vraag naar marginale, op de belevingswereld van jongeren inspelende dansvoorstellingen is door het proefprojekt toegenomen.
3. Samenwerking tussen theaterprogrammeurs en jongerencentra kan het bezoekersaantal van experimentele dansvoorstellingen bevorderen.
4. Als vervolg op de provinciale inspanningen in het jongerenjaar 1985 dient er extra aandacht te komen voor kulturele activiteiten voor jongeren.
5. Het provinciale beleid is erop gericht de (na de laatste bezuinigingsronde) overgebleven gelden zoveel mogelijk te benutten voor activiteiten. In het kader van dit streven dient een budget beschikbaar te komen, waaruit kulturele activiteiten - zoals de danskursussen - mede kunnen worden gefinancierd.



ANDERE AKTIVITEITEN

JEUGDDANSFESTIVAL

Van 26 tot en met 29 september 1985 is in Vlissingen het eerste landelijke jeugddansfestival gehouden. Doel van het festival: promotie van de dans voor de jeugd. Aan de organisatie en realisatie van dit eerste jeugddansfestival heeft het Dansoverleg Zeeland intensief meegewerkt. Het festival bleek een succes niet alleen vanwege het hoge aantal bezoekers, maar vooral omdat de opzet lijkt geslaagd:

- in totaal 16 gezelschappen en groepen kregen in 21 voorstellingen de kans hun produkties aan elkaar en een veelzijdig publiek te tonen.
- bemiddelaars, afnemers en organisatoren van schoolvoorstellingen konden konstateren dat het aantal danspresentaties voor de jeugd, al dan niet specifiek edukatief, in enkele jaren in hoeveelheid, maar ook in kwaliteit aanzienlijk is toegenomen.
- dansdocenten, konsulenten kunstzinnige vorming, bemiddelaars en edukatieve medewerkers van dansgezelschappen kregen in de serie werkbijeenkomsten materiaal aangedragen om dans(voorstellingen) in te passen in programma's van scholen en aktiviteitencentra.
- jonge choreografen werden gestimuleerd om choreografiën voor een jeugdig publiek te ontwerpen en uit te voeren in het choreografie-concours.
- docenten uit basis- en voortgezet onderwijs konden zien op hoeveel manieren schoolvoorstellingen zijn te brengen.
- ruim 750 kinderen bezochten in schoolverband (basis- en voortgezet onderwijs) de diverse schoolvoorstellingen.
- en de forumdiskussie leerde dat er nog heel wat werk is te verzetten voordat dans ooit een vanzelfsprekend onderdeel zal zijn van ontwikkeling, onderwijs en opvoeding.

Gezien het succes heeft het landelijk organisatiekomitee waaraan het Dansoverleg Zeeland deelneemt, besloten het jeugddansfestival in principe tweejaarlijks te herhalen.

Het is gelukt het jeugddansfestival voor Zeeland te behouden. Van 1 tot en met 4 oktober 1987 wordt het tweede nationale jeugddansfestival gehouden in de Schouwburg en de Concertzaal van de gemeente Middelburg.

Van het jeugddansfestival 1985 is een apart verslag gemaakt dat op aanvraag verkrijgbaar is.

DANSDOCENTENPLATFORM

Het idee om in navolging van andere provincies een platform voor dansdocenten op te richten is aangeslagen bij de in Zeeland werkzame dansdocenten. In oktober 1986 is een eerste bijeenkomst gehouden waarvoor zo'n 20 tot 30 docenten belangstelling toonden.

Het doel van een dergelijk platform:

*** Het uitwisselen van informatie tussen deskundigheidsbevordering van dansdocenten door middel van:**

- trainingen en workshops (b.v. choreografie)
- lezingen en studiedagen (b.v. over werkplannen, steunfunctie)
- het uitwisselen van danspresentatie, organisatie van (amateur) dansfestival
- het leggen van contacten met dansvakopleidingen
- het instellen van een kostuumbank.

Het verbeteren van de service en voorlichting aan het publiek en cliënten (leerlingen/ouders) door middel van:

- het organiseren van een amateurdansfestival
- het samenstellen van een brochure met informatie over dansactiviteiten en kwaliteitsgaranties
- het invullen van zgn. "witte vlekken" in de provincie.

Het adviseren van overheden door middel van:

- het formuleren van beleidsadviezen aan provincies en gemeenten.

Gezien het betrekkelijk gering aantal ballet- en dansdocenten dat in Zeeland werkzaam is, is besloten dat zowel docenten van privé-scholen als van instellingen voor Kunstzinnige Vorming (door het rijk gecontroleerd) met elkaar om de tafel te gaan zitten. Het draagvlak voor eventueel te ontplooiën activiteiten kan dan zo groot mogelijk worden.

De opzet is jaarlijks een plenaire bijeenkomst te organiseren, waarin de activiteiten voor het komend jaar worden vastgesteld.

Kursus

Uit een eerste inventarisatie onder de dansdocenten bleek dat vooral de behoefte aan praktische cursussen, bijscholing en activiteiten groot is. De meeste behoefte bestaat aan:

- bijscholing moderne dans/dansexpressie (met name methodiek)
- cursus theatertechniek (belichting/kostumering/grimeren)
- cursus choreografie
- cursus/workshop moderne dans
- amateurfestival
- kostuumbank.

In Zeeland zijn geen professionele bijscholingsmogelijkheden. Men is aangewezen op Rotterdam (Rotterdamse dansakademie) cursussen in België en incidentele cursussen elders in het land. Afstand tijd en reiskosten vormen vaak een

belemmering tot deelname aan dergelijke cursussen.

Gezien het enthousiasme van de dansdocenten en de beschikbare mogelijkheden tot realisatie is besloten nog in het seizoen 1987/88 een cursus theatertechniek en choreografie te organiseren.

Een dergelijk gekombineerde cursus was nog niet eerder in Nederland gegeven. De opzet is ontwikkeld door het Landelijk Ondersteuningsinstituut Kunstzinnige Vorming, het Dansoverleg Zeeland en een werkgroep van Zeeuwse Dansdocenten.

In de periode april/mei 1987 is de vierdaagse proefcursus in Middelburg gegeven. Het programma bestond uit:

- een dag belichtingstechniek
- een dag grime/dekor/kostuum
- een dag choreografie
- een slotdag waarin alle elementen werden geïntegreerd.

Deze cursus heeft het praktisch en theoretisch basismateriaal opgeleverd, waarmee door LOKV en Dansoverleg een cursusopzet wordt ontwikkeld die ook elders in het land kan worden gebruikt.

Van deze cursus verschijnt een apart evaluatieverslag.

In de komende periode zal geprobeerd worden een Zeeuws Amateurdansfestival te organiseren.

Bijscholing

Extra aandacht en inspanning eist komende jaren de professionele bijscholing van de in Zeeland werkzame dansdocenten.

Doordat in Zeeland geen dansdocenten met ervaring in onderwijs en sociaal-kultureel werk beschikbaar zijn, is tot nu toe een groot deel van de beschikbare budgetten opgegaan aan reis- en verblijfkosten.

In de instellingen voor kunstzinnige vorming neemt de vraag naar moderne dans en ballet toe. Door het gebrek aan gekwalificeerde dansdocenten in deze richting kan aan deze vraag niet voldoende tegemoet worden gekomen.

In samenwerking met de dichtsbijzijnde dansvakopleidingen (Rotterdam en Tilburg) zou onderzocht moeten worden of bijscholingsmogelijkheden in Zeeland zelf gekreëerd kunnen worden. Daardoor kan voor de veelal zeer drukbezette dansdocenten een belangrijke tijdswinst worden verkregen (geen reistijden), die deelname aan een professionele bijscholing kan bevorderen.

DANS PLUS - TALKSHOWS

Tijdens de eerste twee jaar van het samenwerkingsproject Dans is afgewacht of er langzamerhand een doorstroming zou ontstaan van publiek dat de meer klassieke voorstellingen bezocht, naar de meer experimentele voorstellingen. Toen duidelijk werd dat die natuurlijke 'kruisbestuiving' nauwelijke plaatsvond, is het idee ontwikkeld om door middel van achtergrondinformatie meer inzicht te geven over de ontwikkelingen van de danskunst.

Onder de noemer 'receptieve kunstzinnige vorming' is een serie van vier talkshows georganiseerd met als titel 'Dans Plus'.

De opzet was in het voorjaar van 1987 een serie in Middelburg te organiseren. En in het najaar een zelfde serie in Terneuzen om ook het publiek in Zeeuws-Vlaanderen de gelegenheid te bieden in contact met mensen uit de danswereld de achtergrondinformatie op te doen. Op dit moment (juni 1987) is onzeker of de serie in Terneuzen doorgaat. Over opzet en invulling daar, zijn besprekingen gaande.

In Middelburg is de serie gerealiseerd in de periode januari tot en met maart 1987 in de Zeeuwse Bibliotheek en voorzag gezien de publieke belangstelling - kennelijk in een behoefte. Ruim 250 mensen bezochten de vier avonden, waar zij de kans kregen dansers, choreografen, danskritici en zakelijk leiders met elkaar en de andere bezoekers te zien discussiëren over de danskunst.

Het was de eerste keer dat in Nederland een dergelijke serie werd opgezet. Reden voor het Ministerie van WVC de vier 'praatavonden' het predikaat 'landelijke voorbeeldfunctie' te geven en financieel te ondersteunen. Ook het Anjerfonds, de gemeente Middelburg de Zeeuwse Bibliotheek en de provincie Zeeland verstrekten een financiële bijdrage.

De opzet voor deze presentatie van de danskunst is ontwikkeld in samenwerking met het Nederlands Instituut voor de Dans.

Het doel van 'Dans Plus'

Het informeren van een potentieel publiek over ontwikkelingen op dansterrein. Het stimuleren van de belangstelling voor dansvoorstellingen in het algemeen en eigentijdse experimentele dansvoorstellingen in het bijzonder.

Het stimuleren van inzicht in, bezoek aan en waardering voor eigentijdse experimentele dansvoorstellingen.

Het ontwikkelen van een model dat een kader biedt voor het informeren van publiek via contact met mensen uit de danswereld.

Programma

Het Middelburgse programma zag er als volgt uit:

- 12 januari : **Dansvormen en ernaar kijken**
Gasten: Luuk Utrecht (rescencent Volkskrant), Eva van Schaik (Trouw en Ned. Inst. voor de Dans), Ine Rietstap (NRC-Handelsblad), Isabella Lanz (Trouw en Notes).
- 16 februari : **Choreografie, werkwijze en benadering**
Gasten: Rudi van Dantzig (Het Nationale Ballet), Jan Linkens (Het Nationale Ballet), Beppie Blankert (Stichting Dansproductie).

23 februari : **Dansers en dansen**

Gasten: Alexandra Radius en Han Ebbelaar (Het Nationale Ballet/vrije produkties), Tamara Huilmand (De Nieuwe Danse-rij), Arnold Goores (Vals Bloed en soloprodukties).

24 februari : **Een danskultuur?**

Gasten: A. Gerritsen (Het Nationale Ballet), Daniëlle Mol (Stichting Dansproductie), Kees Willemse (Danserscollec-tief/Werkcentrum Dans).

Gespreksleider van de vier avonden was Nico Out (Zeeuws Steunpunt voor Kunstzinnige Vorming). Aan de hand van vragen werd ingegaan op de eigen ontwikkeling en betrokkenheid van de gasten bij de danskunst, de geschiedenis van de danskunst, het creatieve proces en technische aspecten.

Met door de gasten geselecteerde videofragmenten werd een en ander visueel geïllustreerd.

Waardering

Uit een schriftelijke peiling onder de vaste bezoekers van de vier avonden wordt duidelijk dat deze avonden over het algemeen als goed zijn gewaardeerd. Een van de aantrekkelijkste kanten bleek vooral de ontmoeting met mensen uit de danswereld zelf. Met name de choreografen en de dansers scoorden niet alleen hoog wat bezoekers betreft, maar ook de waardering voor deze avonden bleek hoog.

Spontaan werd gemeld dat het 'inzicht en begrip van vooral moderne dans is vergroot'.

In hoeverre deze avonden een gunstige invloed zullen hebben op het bezoek aan eigentijdse voorstellingen, zal in de komende seizoenen blijken.

Deze serie avonden heeft wel de vraag opgeroepen naar meer. Een reeks le-zingen, waarin dieper op een aantal aspecten van de danskunst kan worden ingegaan is gewenst. In het kader van deze 'populaire' avonden was dat nauwe-lijks mogelijk. Bekeken zal worden in hoeverre bijvoorbeeld in het projekt Kulturele Edukatie dat wordt ontwikkeld door de verschillende Zeeuwse Instel-lingen voor Kunstzinnige Vorming, de Zeeuwse Muziekschool en het Zeeuws Steunpunt voor Kunstzinnige Vorming en Volwasseneneducatie, de danskunst een plaats kan vinden.

Werkmateriaal

Zoals de bedoeling was heeft deze serie een hoeveelheid werkmateriaal opgele-verd die ook elders in het land kan worden gebruikt.

* ter introductie van de serie is een geïllustreerde brochure verschenen onder de titel 'Dans Plus', traditie en vernieuwing: een overzicht. Daarin worden de belangrijkste ontwikkelingen in binnen- en buitenland in kort bestek behandeld.

Deze brochure blijkt door alle vaste bezoekers van de avonden te zijn geraadpleegd.

* eveneens in de vorm van een brochure is een verslag van deze vier avonden verschenen, waarin kan worden nagelezen wat en door wie over de verschil-lende thema's te berde is gebracht.

* alle vier de talkshows zijn geregistreerd op video. De videoband is in het bezit van het Nederlands Instituut voor de Dans. Deze kan als lesmateriaal in het kader van de receptieve kunstzinnige vorming worden gebruikt. Daarnaast kan deze band in de toekomst een historische betekenis krijgen, door de konsentratie van uitspraken door de Nederlandse top op het terrein van de danskunst.

PUBLICITEIT

Vanaf de start van het samenwerkingsproject dans heeft de publiciteit extra aandacht gekregen.

Zowel het theaterbureau Uit in Zeeland als het Zuidlandtheater besteedden in hun seizoenoverzichten uitgebreid aandacht aan de dansvoorstellingen. Onder de bezoekers van de theatervoorstellingen werden papers uitgedeeld waarop alle dansvoorstellingen stonden aangegeven.

Daarnaast heeft ook de regionale - pers in het bijzonder de PZC - de activiteiten vanaf het begin begeleid.

Voor de reguliere voorstellingen verschenen regelmatig voorpublicaties in de vorm van interviews met dansers en choreografen. Met name het Jeugddansfestival en de serie talkshows Dans Plus zijn de in pers uitermate goed belicht.

Het scholenproject kreeg eveneens volop aandacht in de vorm van interviews over de voortgang.

SAMENVATTING VAN KONKLUSIES EN AANBEVELINGEN

1. De inhaalmanoeuvre om dansvoorstellingen een plaats te geven in de Zeeuwse theaters is geslaagd; er blijkt een publiek te bestaan voor danskunst; de gemeenten dienen in hun budgetten ruimte voor dansvoorstellingen te maken; provinciale stimulering blijft nodig voor vernieuwende produkties en kwalitatieve hoogstaande voorstellingen van Noord-Brabant en andere provincies is een structureel budget voor dansvoorstellingen wenselijk.
Geraamde provinciale kosten per jaar *f* 50.000,--.
2. Dansante vorming c.q. dansexpressie is in het basisonderwijs zeer wel in te passen als een vakdiscipline; dansexpressie heeft een gunstige invloed op de motorische ontwikkeling van kinderen; het Zeeuwse experiment is van landelijke betekenis; in het voortgezet onderwijs zijn korte introductie projekten en middellange dansgeschiedenisprojekten zoals ontwikkeld tijdens het experiment, een goede methode inzicht en interesse te kweken voor danskunst; opdat de opgedane kennis en ervaring in het onderwijs niet verloren gaat is aanstelling van een danskonsulent noodzakelijk.
Geraamde provinciale kosten per jaar *f* 40.000,--.
3. Kursussen dansexpressie c.q. dansante vorming in het sociaal cultureel werk zijn een stimulerende aanvulling op het bestaande activiteitenpakket; de vraag naar dansvoorstellingen in jongerencentra neemt toe; realisatie van kursussen is alleen mogelijk met extra financiële steun van de provincie in bijvoorbeeld docentenkosten.
Geraamde provinciale kosten per jaar *f* 15.000,--.
4. Bijscholing in de regio van in Zeeland werkzame dansdocenten op het gebied van moderne dans, dans in school en dans in sociaal cultureel werk, is noodzakelijk en dient in samenwerking met LOKV en dansvakopleidingen gestalte te krijgen.
Geraamde provinciale kosten per jaar P.M.
5. Voor manifestaties als het Nationale Jeugddansfestival, een amateurdansfestival en dergelijke, dient een budget beschikbaar te zijn.
Geraamde provinciale kosten per jaar *f* 25.000,--.

OVERZICHT PUBLIKATIES

1. **Dansen op school**, deel 1, introductie op drie-jarige lesprojecten dans in basis- en voortgezet onderwijs inclusief lesbrieven en informatie over dansvoorstellingen (1984).
2. **Samenwerkingsproject Dans**, jaarverslag 1984
3. **Samenwerkingsproject Dans**, jaarverslag 1985
4. **Jeugddansfestival 1985**, evaluatie en verslag van het eerste nationale jeugddansfestival in Vlissingen(1986)
5. **Dansdocentenplatform**, verslag van eerste bijeenkomst Zeeuwse dansdocenten (1986)
6. **Beestenboel**, opzet en evaluatie cursus dans in jongerencentrum 't Beest in Goes (1986)
7. **Dans Plus, traditie en vernieuwing: een overzicht**, brochure als introductie op serie van vier talkshow over dans (1986)
8. **Dans Plus, een samenvatting**, brochure met verslag van vier talkshows over danskritiek, choreograferen, dansen en zakelijk beleid (1987)
9. **Dansen op school**, deel 2, voorzetten voor een schoolwerkplan dans in het basisonderwijs (1987)
10. **Dansgeschiedenis**, vier lesbrieven voor een project dansgeschiedenis in het voortgezet onderwijs (1987)
11. **Theatertechniek en choreografie**, verslag en evaluatie van cursus theater-techniek en choreografie voor Zeeuwse dansdocenten (1987)
12. **Dans in voortgezet onderwijs**, evaluatie lange en korte projecten in het voortgezet onderwijs (1987)

VIDEO

1. **Dansen op school**, opname van de lessen dans op school (1987)
2. **Dans Plus**, opnamen van de talkshows over danskritiek, choreograferen, dansen en zakelijk beleid (1987)
3. **Beestenboel**, opnamen van cursus dans in jongerencentrum 't Beest, Goes (1986)

KOLOFON SAMENWERKINGSPROJEKT DANS

Dansdocenten basis- en voortgezet onderwijs	Ans Bressers Corine Eysermans Ilse Egter van Wissenkerke José de Jong
Dansdocente sociaal cultureel werk	Ina Gravendeel
Aktiviteiten Jongeren centrum 't Beest	Chris Tangelder
Landelijk Ondersteuningsinstituut voor Kunstzinnige Vorming (LOKV)	Vera Bergman Wilja van Os Elselien Zeeuwen
Regionaal Pedagogisch Centrum Zeeland	Ben de Reu
Dansoverleg Zeeland	
- Stichting Theaterbureau 'Uit in Zeeland'	Jan de la Mar
- Zuidlandtheater Terneuzen	Michiel Otten/ Henk Scholten
- Zeeuws Steunpunt Kunstzinnige Vorming	Reggy Barra Nico Out Geert Overdam
- Zeeuws Service en Informatiebureau voor Jeugd- en Jongerenwerk, ZIS	Jaap Vermeer
- Provincie Zeeland	Jack van Aspert
- Zeeuwse Culturele Raad	Wim Hofman Thérèse Adriaansens
Koördinatie	Zeeuwse Culturele Raad
Evaluatie en verslag	Thérèse Adriaansens
Typewerk	Marja Sturm